

TURUN HOVIOIKEUS
Hämeenkatu 11
20500 Turku

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 3.2.2014 OM 5/41/2013

Asia: Käsittely- ja oikeusastejärjestyksen muuttaminen rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa. (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2/2014)

Yllä mainitussa asiassa lausuntonaan Turun hovioikeus esittää kohteliaimmin seuraavan.

Eräitä lähtökohtia

Mietinnön valmistelleen työryhmän toimeksianto on perustunut oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan, jossa erääksi tavoitteeksi on asetettu oikeusturvaa vaarantamatta vähentää kokonaisuutena arvioiden asioiden käsittelyyn tarvittavaa työpanosta sekä saada aikaan nykyistä järkevämpi ja tarkoituksenmukaisempi työnjako eri tuomioistuinten välillä.

Mietinnön piiriin kuuluu varsin monilukuinen joukko erilaisia asioita. Niihin lukeutuvat ensinnäkin rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen sellaisena kuin sitä säännellään Euroopan unionin EAW-puitepäätökseen perustuvassa EU-luovuttamislaisissa (1286/2003) ja pohjoismaisessa luovuttamislaisissa (1383/2007). Mietinnön alaan kuuluvat kansainväliset perheoikeudelliset asiat liittyvät avioliiton purkamista koskevien ulkomaisten päätösten tunnustamiseen, eräiden vieraassa valtiossa annettujen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien ratkaisujen täytäntöönpanoon sekä lapsen palauttamiseen, ulkomaisen adoption tunnustamiseen ja vahvistamiseen, vieraassa valtiossa annetun isyyttä koskevan päätöksen tunnustamiseen, ulkomaisen elatusapupäätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon, vieraassa valtiossa annetun edunvalvontaa koskevan päätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon, vanhempainvastuuseen ja lastensuojelun alaan kuuluvien eräiden vieraassa valtiossa annettujen päätösten tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sekä aikuisten suojelua koskevien eräiden vieraan valtion viranomaisen toimenpiteiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamiseen.

Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Toimivalta luovuttamisasioiden käsittelemiseen on nykyään Helsingin, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon kärjäoikeuksilla. Muutosta kärjäoikeuden ratkaisuihin haetaan korkeimmalta oikeudelta valituslupaa pyytämättä. Mietinnössä esitetään luovuttamisasioiden keskittämistä yksinomaan Helsingin kärjäoikeuteen. Kärjäoikeuden ratkaisusta haettaisiin edelleen muutosta korkeimmalta oikeudelta, mutta muutoksenhaun tutkiminen edellyttäisi valituslupan myöntämistä.

Rikoksenteijän luovuttamista koskeva Euroopan unionin EAW-puitepäätös, johon Suomen EU-luovuttamislaki ja pohjoismaainen luovuttamislaki perustuvat, rakentuu unionin jäsen-

valtioiden läheiselle yhteistyölle ja niiden keskinäiselle luottamukselle. Yhteistyön ja keskinäisen luottamuksen nimissä EAW-puitepäättös on voitu laatia palvelemaan monessa suhteessa nopeampaa ja tehokkaampaa luovuttamismenettelyä kuin perinteiset luovuttamislait ja -sopimukset. Näissä asioissa ei oteta kantaa epäillyn henkilön syyllisyyteen eikä mahdolliseen rangaistukseen, vaan kysymyksessä on ainoastaan sen ratkaiseminen, luovutetaanko henkilö pidätysmääräyksen antaneeseen jäsenvaltioon syytetoimia tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten.

Mietintöön sisältyvästä oikeusvertailevasta katsauksesta ilmenee, että yllä mainitut näkökohdat ja kansallisten oikeusjärjestelmien vaihteleva rakenne ovat lukuisissa valtioissa johtaneet lainsäädäntöön, jossa muutoksenhakuoikeus ensi asteen ratkaisusta on rajoitettu vain yhteen oikeusasteeseen. Eräissä tapauksissa ensi asteen päätöksenteko ei tapahdu lainkaan tuomioistuimessa vaan syyttävaviranomaisessa tai hallintoviranomaisessa. Silloin kuin tämä päätöksenteko tapahtuu tuomioistuimessa, kysymyksessä voi olla alioikeus tai muutoksenhakutuomioistuin. Järjestelmät, joihin kuuluu muutoksenhaku kahdessa asteessa, ovat harvinaisia.

Mitä ensinnä tulee rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevien asioiden käsittelyn keskittämiseen ensimmäisessä oikeusasteessa, on syytä kiinnittää huomiota tilastolukuihin kahdelta viimeiseltä vuodelta. Vuonna 2012 Helsingin kärjäoikeudessa oli 39 luovuttamisasiaa, Pirkanmaan kärjäoikeudessa 9 ja Pohjois-Savon kärjäoikeudessa 5, mutta Oulun kärjäoikeudessa ei yhtään. Vuonna 2013 tapauksia oli Helsingin kärjäoikeudessa 28, Pirkanmaan kärjäoikeudessa 15, Pohjois-Savon kärjäoikeudessa 3 ja Oulun kärjäoikeudessa 1. Kun otetaan huomioon nämä tilastotiedot, asioiden alioikeuskäsittelyyn liittyvät käytännön seikat sekä se, että mietinnön mukaan ei luovuttamisasioiden käsittelyssä ole nykyjärjestelmässä ilmennyt erityisiä ongelmia, Turun hovioikeus katsoo mietinnössä omaksutusta kannanotosta poiketen, ettei luovuttamisasioiden käsittelyä ensimmäisessä oikeusasteessa tulisi keskittää Helsingin kärjäoikeuteen.

Muutoksenhaun osalta hovioikeus pitää eurooppalaisen ja pohjoismaisen luovuttamisjärjestelmän kannalta tarkoituksenmukaisena ja luovutettavan henkilön oikeusturvan kannalta riittävänä sellaista ratkaisua, jossa kärjäoikeuden tekemään luovuttamispäätökseen saa hakea muutosta vain yhdessä oikeusasteessa. Jos muutoksenhaku tulee mietinnössä esitetyin tavoin tehtäväksi kärjäoikeudesta korkeimpaan oikeuteen, on perusteltua asettaa mietinnön mukaisesti muutoksenhaun tutkimisen edellytykseksi valitusluvan myöntäminen. Hovioikeus pitää mahdollisena myös järjestelyä, jossa muutoksenhaku ohjattaisiin Helsingin hovioikeuteen, jonka ratkaisuun ei saisi hakea muutosta normaalein muutoksenhakukeinoin. Oikeusturvan riittävyyttä harkittaessa on pidettävä mielessä, että niin sanottua yleistä luovuttamislakia sovellettaessa luovuttamisesta päättää hallinnollinen viranomainen, oikeusministeriö, joka eräissä tapauksissa pyytää asiassa lausunnon korkeimmalta oikeudelta.

Avioliiton purkamista koskevan ulkomaisen päätöksen tunnustaminen

Mietinnössä ehdotetaan luopumista siitä vuonna 1967 kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteita koskevaan lakiin (KPL, 379/1929) tehtyyn muutokseen perustuvasta käytännöstä, jonka mukaan ulkomainen avioero on vahvistettava tuomioistuimessa muun muassa aina silloin, kun toinen puolisoista on Suomen kansalainen. Vahvistamiseen toimivaltainen tuomioistuin on Helsingin hovioikeus, jonka asiassa antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Mietinnön mukaan avioliittolakia muutettaisiin niin, että kaikki ulkomaiset avioeropäätökset tunnustettaisiin ilman erillistä vahvistamista. Samalla säädettäisiin kuitenkin mahdollisuudesta hankkia tuomioistuimelta vahvistus siitä, tunnustetaanko kyseisenlainen päätös Suomessa.

Kansainvälisen perheoikeuden alueella on usein pidetty lähtökohtana, että ulkomaiset statusratkaisut, kuten ulkomaiset avioeropäätökset ovat säännönmukaisesti voimassa ilman erityistä vahvistusmenettelyä. Nyt ehdotettu muutos on tämän mukainen ja muutoinkin hyvin perusteltu. Hovioikeus kannattaa muutosta.

Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Mietinnön nyt kysymyksessä olevat asiat on lueteltu edellä Eräitä lähtökohtia –jakson lopussa. Kysymyksessä ovat eräät eksekvatuuriasiat eli ulkomaisen tuomion tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvät asiat sekä lapsen palauttamista koskevat hakemukset. Mietinnön mukaan tällaisia eksekvatuuriasioita on vuosittain ollut noin 40. Muutoksenhaku niissä on ollut varsin harvinaista.

Voimassaolevan lainsäädännön mukaan ensimmäinen oikeusaste näissä asioissa on Helsingin hovioikeus. Mietinnössä on muun muassa noudatettavan menettelyn luonteeseen ja kustannussäästöihin liittyviin näkökohtiin viitaten ehdotettu, että eksekvatuuriasiat käsiteltäisiin tulevaisuudessa ensimmäisenä oikeusasteena kärjäoikeudessa. Oikeuskäytännön yhtenäisyyden ja asiantuntemuksen turvaamisen takaamiseksi mietinnössä ehdotetaan edelleen, että eksekvatuuriasioden käsittely siirrettäisiin yhteen kärjäoikeuteen, joka olisi Helsingin kärjäoikeus. Turun hovioikeus kannattaa tätä ratkaisumallia.

Muutoksenhaku Helsingin kärjäoikeudesta kulkisi Helsingin hovioikeuteen, ja sieltä edelleen valituslupaa edellyttäen korkeimpaan oikeuteen. Muutoksenhakuasteita tulisi siis olemaan kaksi, kun niitä nykyään on vain yksi. Kahden muutoksenhakuasteen puolesta puhuvina seikkoina on mietinnössä esitetty, että kun eksekvatuuriasioissa ei ole esiintynyt suurta muutoksenhakualttiutta, ei niiden käsittelyyn tarvittavien voimavarojen kannalta ole suurta merkitystä sillä, onko muutoksenhakuasteita yksi vai kaksi. Näissä asioissa ei myöskään ole erityisiä kiireellisyysvaatimuksia. Turun hovioikeus toteaa, ettei mietinnössä ole esitetty mitään erityisiä syitä sille, että muutoksenhakuasteita eksekvatuuriasioissa lisätään. Hovioikeus esittää harkittavaksi, voitaisiinko muutoksenhakumahdollisuudesta korkeimpaan oikeuteen luopua näissä asioissa.

Lapsen palauttamista koskeviin asioihin liittyvä juridiikka on eksekvatuuriasioihin verrattuna selvästi vaativampaa. Siihen ovat vaikuttaneet myös eräät Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut. Palauttamisasiat ovat antaneet aiheen useisiin korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiin. Korkein oikeus on Haagin lapsikaappaussovimuksen voimassaoloaikana vuodesta 1995 julkaissut kaikkiaan 11 lapsen palauttamista koskevaa ratkaisua.

Epäilemättä hyväksyttävältä näyttää se mietinnössä omaksuttu lähtökohta, että lapsen palauttamista koskevissa asioissa tulisi ensimmäiseksi oikeusasteeksi Helsingin kärjäoikeus Helsingin hovioikeuden sijasta. Kysymys muutoksenhausta on sen sijaan vaikeampi. Mietinnössä on päädytty siihen, että Helsingin hovioikeuden päätöksestä voitaisiin hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta, mutta noudatettavaksi tulisi valituslupamenettely. Nyt kysymyksessä olevien asioiden luonne huomioon ottaen Turun hovioikeus pitää mietinnössä omaksuttua kannanottoa tältä osin perusteltuna.

Turussa maaliskuun 13 päivänä 2014

Hovioikeuden presidentti

Timo Esko